

Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret

Vår referanse
2022/10-22

Dato
10.09.2025

Referat fra nemndsmøtet 17. og 18. juni 2025

1 INNLEDNING

- (1) Den 17. og 18. juni 2025 hadde Ombudsnemnda samling i Oslo. Samlingen bestod i møter med forsvarsministeren, forsvarssjefen og sjef Forsvarsstaben, Vernepliktsrådet for Tillitsvalgthordningen, Forsvarets sentrale varslingsenhet og prosjektgruppen som utreder verneplikten under arbeidstittelen «Verneplikten, fra vugge til veteran». I tillegg holdt nemnda oppstartsmøte for regnskapet 2025 med Riksrevisjonen.

2 MØTET MED FORSVARSMINISTEREN

- (2) I tillegg til forsvarsminister Tore O. Sandvik deltok, fra Forsvarsdepartementet, leder av avdelingen for forsvarsmarked og ressurspolitikk, ekspedisjonssjef Georg Fredrik Rabl, avdelingsdirektør Ståle Tangestuen, seniorrådgiver Ingvild Sandvik og seniorrådgiver Henrik Izzet Thommesen.
- (3) Forsvarsministeren informerte Ombudsnemnda om at de første fem–seks månedene av langtidsplanen (heretter «Forsvarsløftet») har gått med til å endre styringsmodell og å sette penger i bevegelse. Det er med andre ord fremdrift i realiseringen av Forsvarsløftet, men mye som mangler og mye å sette fingeren på fremdeles. Forsvarsministeren minner i den forbindelse om at Forsvarsløftet strekker seg frem til 2036.
- (4) Forsvarsministeren informerte Ombudsnemnda om at det er svært viktig å se egne investeringer opp mot allierte nasjoners investeringer, slik at vi utfyller hverandre. Det blir ellers svært dyrt, lenger leveringstid og mindre forsvarsevne.
- (5) Forsvarsministeren mener at de enorme investeringene som skal gjøres i forsvarssektoren nå, krever at man må diskutere en omkalibrering av langtidsplanen. I tillegg til investeringene, må langtidsplanen påvirkes av alt vi lærer av krigen i Ukraina, ikke minst når det gjelder teknologi. Droner, bruk av verdensrommet og kunstig intelligens blir sentrale stikkord fremover.
- (6) Forsvarsministeren informerte Ombudsnemnda om at Forsvaret prioriterer å øke lagerbeholdningen av viktig materiell, for å øke utholdenheten i en krise/krig.

- (7) Videre mener forsvarsministeren det er viktig hele tiden å holde blikket på personellstrukturen. For de ansatte, vil oppfølgingen av pensjonsdommen være viktig. Dette arbeidet er i prosess. For soldater i førstegangstjeneste, er det viktig å sørge for adekvate boforhold og en tjeneste som er rettet mot oppdraget i krise/krig. Dessuten må man vurdere om seleksjonskriteriene skal være de samme nå som tidligere, blant annet hva gjelder sikkerhetsklarering – det er ikke sikkert at samtlige soldater i førstegangstjeneste må være klarert for HEMMELIG. Forsvarsministeren ser det som viktig at arbeidet mot mobbing og seksuell trakassering vedvarer.
- (8) Oppfølgingen av personellstrukturen kommer med en betydelig kostnad. Forsvarsministeren mener dette er nok en god grunn til at Stortinget skal motta årlige rapporter om realiseringen av Forsvarsløftet.
- (9) Forsvarsministeren understreker at fronten til Norges og Europas sikkerhet går i Ukraina. Forsvarsministeren mener det er svært viktig å være en forutsigbar støttespiller for Ukraina, slik at de får en god forhandlingsposisjon til å skape en varig fred.
- (10) Ombudsnemnda tok opp følgende problemstillinger med forsvarsministeren:
- Det norske personellet i eFP-styrken i Litauen, som forsvarsombudet har besøkt i vår for tredje år på rad, er bekymret for «hullet» de etterlater seg i hjemmeavdelingen mens de er i Litauen.
 - Ombudsnemnda er bekymret for den offentlige kommunikasjonen rundt Forsvarsløftet. Nemnda mener det er uklokt å legge vekt på at effektiviseringsarbeidet i forsvarssektoren skal holde frem med uforminsket styrke, samtidig som det kommuniseres at langtidsplanen er en historisk satsing på Forsvaret og forsvarsevnen – en satsing som personellet forteller nemnda at de opplever i liten eller ingen grad.
 - Saken om det nye spesialstyrkesenteret på Ramsund.
 - Tilbakemeldingene som Ombudsnemnda mottar fra personell i Forsvaret om arbeidet mot mobbing og seksuell trakassering, er positive. Nemnda er glad for at forsvarsministeren mener dette er viktig og at innsatsen må vedvare.
 - Ombudsnemnda mener det er viktig å treffe elever i grunnskolen med informasjon om hva verneplikten innebærer.
- (11) Forsvarsministeren understreker at forsvarssektoren må spare og effektivisere, blant annet fordi noe annet ikke vil bli akseptert i andre, viktige samfunnssektorer, som vil få mindre penger å rutte med på grunn av Forsvarsløftet. For øvrig mener forsvarsministeren at Forsvarets personell vil merke Forsvarsløftet etter hvert, i form

av mer aktivitet og spennende arbeidsoppgaver. Forsvarsministeren peker også på at særaldersgrensen på 60 år – at ansatte i Forsvaret har plikt til å fratre ved fylte 60 år – oppheves fra 1. juli i år.

- (12) Forsvarsministeren har bestemt at større driftsmidler skal gjøres tilgjengelig for spesialstyrkene. Videre forsikrer forsvarsministeren at det skal investeres stort i Ramsund fremover, og at det nye spesialstyrkesenteret skal være operativt i løpet av 2028.

3 MØTET MED FORSVARSSJEFEN

- (13) I tillegg til forsvarssjefen deltok sjef Forsvarsstaben, generalløytnant Ingrid Gjerde, Director of Staff i Forsvarsstaben, brigader Brage Larssen, og forsvarssjefens militærassistent, oberstløytnant Lasse Berg.
- (14) Forsvarssjefen har lest Ombudsnemndas årsmelding og er enig i at måten langtidsplanen (heretter «Forsvarsløftet») kommuniseres på, er viktig for å lykkes med planen.
- Forsvarssjefen understreker at det beste grepet Norge og allierte kan ta i forsvarsøyemed, er å støtte Ukraina. Videre, at det er viktig å lære så mye som mulig av krigen i Ukraina. Ikke minst gjelder dette teknologi. Forsvarssjefen mener vi har mye å tjene på at næringslivet i Norge gjøres oppmerksom på hva Forsvaret vil trenge i fremtiden.
 - Forsvarssjefen opplever at kommunikasjonen om personellstrukturen i Forsvaret er krevende, fordi man ofte snakker forbi hverandre og fordi det er enkelte myter det er vanskelig å komme til livs. Det er for eksempel ikke riktig at Forsvaret jevnt over har stort frafall av personell. Det er derimot viktig å sette inn støtet der det trengs mest. Det gjelder særlig i Luftforsvaret.
 - Forsvarssjefen mener at det er feil å sette driftsmidler opp mot investeringsmidler i det offentlige ordskiftet om Forsvarsløftet. Skillet mellom drift og investeringer er kunstig, slik forsvarssjefen ser det; drift og investeringer henger sammen.
 - Ombudsnemnda erfarer at folk flest ikke er oppmerksomme på at forsvarssektoren er noe annet enn etaten Forsvaret, at forsvarssjefen fra tid til annen blir talsperson for problemstillinger som ligger utenfor hans myndighet som sjef for etaten Forsvaret og at dette kan gi et skjevt inntrykk av hvor ansvaret i realiteten hører hjemme. Forsvarssjefen merket seg denne observasjonen.
- (15) Forsvarssjefen mener at han har de nødvendige fullmaktene til å gjennomføre Forsvarsløftet. Han vil likevel legge til at pensjonssaken nå må avsluttes – og avsluttes på en hensiktsmessig måte, som alle kan leve med.

- (16) Forsvarssjefen informerte Ombudsnemnda om at det er utfordringer ved HR-reformen. Utfordringen handler om tildeling av tilganger fra sentralt hold til lokale saksbehandlere. Forsvarssjefen har gitt føring til Forsvarsstaben om å få dette i orden.
- (17) Forsvarssjefen mener det ligger en HR-relatert utfordring i at det er et stort antall særavtaler som gjør seg gjeldende for Forsvarets personell, ikke minst i forbindelse med tjeneste i utlandet.

4 MØTET MED VERNEPLIKTSRÅDET (TILLITSVALGTORDNINGEN I FORSVARET)

- (18) Se vedlagt møteagenda utarbeidet av Vernepliktsrådet (VPR).
- (19) VPR informerte Ombudsnemnda om at det nye verneplikts-programmet, som ble vedtatt på landskonferansen i mai, er utarbeidet etter innspill fra de tillitsvalgte, og politikken er utformet mer prinsipielt enn konkret. Dette skal blant annet sørge for at TVOs arbeid blir enklere å tilpasse til omgivelsene, for eksempel når den sikkerhetspolitiske situasjonen krever det.
- (20) VPR mener at økningen i antallet soldater som er besluttet i langtidsplanen, må gjøre noe med seleksjonsprosessen og seleksjonskriteriene. Videre, at støtteressursene må være på plass *før* personellet kommer.
- (21) VPR er opptatt av at militærtjenesten skal ha et realistisk forhold til hvordan en moderne krig utkjempes. For eksempel kan det hende at det ikke er nødvendig å bære like tungt, eller å gå like langt, som tidligere, mens det på andre områder kan være grunn til å stille strengere krav enn før.
- (22) VPR gjorde Ombudsnemnda oppmerksom på at de siden 2023 har forsøkt å etablere en egen hovedtillitsvalgt i Forsvarets spesialstyrker, uten hell. VPR peker på at det er en regel om at alle driftsenheter i Forsvaret skal ha en hovedtillitsvalgt, jf. TVO-reglementet punkt 4.5.1.
- (23) Forsvarsombudet informerte VPR om at han har mottatt bekymringer rundt forpleiningen for vaktsoldater. VPR er oppmerksomme på dette når de er på besøk og befaringer. VPR skriver rapporter på bakgrunn av avdelingsbesøk som vil bli delt med Ombudsnemnda.
- (24) VPR og Ombudsnemnda erfarer at felles fremstøt i media om egnede saker og problemstillinger, f.eks. om den mangelfulle utdanningen av soldatene innen krigens folkerett, er hensiktsmessig.

5 MØTET MED FORSVARETS SENTRALE VARSLINGSENHET (FSVE)

- (25) FSVE ble formelt opprettet 1. mai 2024 og var i drift fra samme dato. Samtlige ti årsverk har vært fylt siden desember 2024. Arbeidet har vært delt mellom saksbehandling av restansene som FSVE overtok ved sin opprettelse og saksbehandling

av enkeltsaker som meldes inn fortløpende. FSVE får gode tilbakemeldinger på arbeidet de gjør.

- (26) I tillegg til behandlingen av konkrete saker, har FSVE jobbet mye med prinsipielle problemstillinger, ikke minst med den reviderte prosedyren for behandling av varsling i Forsvaret. Den trådte i kraft 20. mai 2025. FSVE har også utarbeidet en veileder til prosedyren som gjelder behandling av personopplysninger i varslingssaker.
- (27) FSVE er i ferd med å lage et utdanningsprogram som skal heve kompetansen blant Forsvarets personell, fra vernepliktige til ansatte og sjefer. Opplæringen skal tilpasses de ulike målgruppene og innholdet i de enkelte modulene vil variere i noe grad. Videre er et e-læringskurs i varsling under utvikling. Dette skal gjøres obligatorisk for alt personell. Undervisningsopplegg for linjelederkurs, HMS-kurs og forvaltningskurs for tiltredende avdelingssjefer er ferdigstilt og gjennomført i pilot. Planen er å ha utdanningsprogrammet ferdig innen utgangen av 2025.
- (28) FSVE informerte om at det per 20. mai 2025 er mottatt godt og vel 80 færre saker enn på samme tidspunkt i 2024. Hvis trenden skulle fortsette, vil FSVE ta initiativ til å undersøke utviklingen nærmere.
- (29) FSVE har merket seg at oppfølgingen av avsluttede varslingssaker kan bli bedre. Det hender at sakene ikke blir registrert i Forsvarets elektroniske system. Dette undergraver hensynene som varslingsinstituttet bygger på, særlig i saker der omvarslede er funnet skyldig i et kritikkverdig forhold og har mottatt en reaksjon.
- (30) FSVE erfarer at sporvalget mellom disiplinærsak og straffesak på den ene side, og den parallelle behandlingen av det kritikkverdige forholdet på den annen side, kan by på utfordringer. Det kan ta lang tid for politiet og disiplinærmyndigheten i Forsvaret å avklare om saken skal forfølges strafferettslig eller disiplinært. Det er da krevende for varslingsmottaket som behandler varslingssaken på vegne av arbeidsgiver å gi partene tilstrekkelig informasjon, samtidig som man ikke skal si noe som kan ødelegge for straffeprosessuell etterforskning / disiplinærrettslig undersøkelse.

6 MØTET OM PROSJEKTET «VERNEPLIKTEN FRA VUGGE TIL VETERAN»

- (31) Flaggmester Per-Thomas Bøe leder et prosjekt som skal utrede en helhetlig utvikling av verneplikten. Det er forsvarssjefen som har tatt initiativ til prosjektet. Det er ikke satt en absolutt tidsfrist for prosjektet.
- (32) Tre arbeidsgrupper har vært nedsatt for å sonde relevante problemstillinger for verneplikten. Basert på denne sonderingen, vil prosjektet arbeide med tre hovedtema som utgangspunkt: Sesjon og seleksjon, tjenestens innhold og varighet og totalforsvaret (overgang til styrkestruktur).

(33) Relevante problemstillinger i arbeidet er, blant annet:

- Fremtidens vernepliktige må bli bedre kjent med verneplikten og Forsvaret forut for innrykk.
- Vernepliktens lengde og (de vernepliktiges alder ved) oppstart. Bl.a. har Luftforsvaret gitt uttrykk for at de ønsker lenger førstegangstjeneste.
- Kan noe gjøres for å dempe utskiftningsraten blant befalet som er involvert i felles rekruttutdanning?
- Forsvaret skal øke i volum, ikke minst når det gjelder personell. Hvor stor del av vernepliktsmassen er gripbar?
- Er det nødvendig å foreta 21 000 reklareringer årlig?
- Er det nåværende sikkerhetsklareringsregimet preget av «overklaring»?

Vedlegg: 1.